

Metodický pokyn odboru ochrany vod Ministerstva životního prostředí k výpočtu poplatku za vypouštění odpadních vod do vod povrchových za období přírodní katastrofy nebo jiné situace mimo běžný provoz

Určeno pro: správce poplatku – Státní fond životního prostředí (dále jen SFŽP)
poplatníky poplatku
vodoprávní úřady
celní úřady

Metodický pokyn je vydáván v souladu se zákonem č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), ve znění pozdějších předpisů, vyhláškou č. 328/2018 Sb., o postupu pro určování znečištění odpadních vod, provádění odečtů množství znečištění a měření objemu vypouštěných odpadních vod do vod povrchových (dále jen „vyhláška“), a nařízením vlády č. 401/2015 Sb., o ukazatelích a hodnotách přípustného znečištění povrchových vod a odpadních vod, náležitostech povolení k vypouštění odpadních vod do vod povrchových a do kanalizací a o citlivých oblastech, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „nařízení“), za účelem upřesnění:

- **způsobu výpočtu poplatku za vypouštění odpadních vod do vod povrchových,**
- **postupu vydávání povolení podle § 38 odst. 13 vodního zákona (dále jen „výjimkové povolení“),**

a to za období **přírodní katastrofy nebo jiné situace mimo běžný provoz čistírny odpadních vod** (dále jen „ČOV“).

Výnos poplatku za vypouštění odpadních vod do vod povrchových je příjmem rozpočtu SFŽP a může být použit na podporu intenzifikace a výstavby vodohospodářské infrastruktury a úhradu nákladů na činnost oprávněné laboratoře vybrané SFŽP a odborně způsobilých osob oprávněných k podnikání a autorizovaných k výkonu úředního měření průtoku měřidly s volnou hladinou podle zákona o metrologii. Správu placení poplatku vykonává místně příslušný celní úřad, jehož příslušnost je dána sídlem nebo místem pobytu poplatníka.

Přírodní katastrofa

1. Pro účely tohoto metodického pokynu je za přírodní katastrofu považována zejména **povodeň**, byť nelze vyloučit, že v praxi mohou zásah do procesu čištění odpadních vod způsobit též jiné přírodní katastrofy (např. zemětřesení, působení tornáda aj.).
2. Ačkoliv v případě přírodní katastrofy může dojít k významnému omezení či dokonce přerušení provozu ČOV, obecně platí, že **poplatková povinnost znečišťovatele zůstává zachována**. Přírodní katastrofu nepovažuje vodní zákon za případ, kdy by bylo vypouštění odpadní vody od poplatkové povinnosti osvobozeno (§ 89b vodního zákona).

3. Výpočet poplatku se v případě přírodní katastrofy provede standardně dle příslušných ustanovení vodního zákona a vyhlášky. V případě, kdy dílčí základ z jednotlivého znečištění nelze zjistit postupem podle § 89n odst. 2 vodního zákona, stanoví se podle ustanovení § 89e odst. 4 vodního zákona náhradní postup pro určení dílčího základu z jednotlivého znečištění (dále jen „náhradní postup“). **Znečišťovatel tak platí po dobu nezbytně nutnou k obnovení provozu ČOV poplatky ve výši odpovídající poměrné části poplatků stanovených poplatkovým výměrem za předchozí kalendářní rok, nikoliv na základě skutečné koncentrace znečištění odpadních vod.**
4. Pro stanovení dílčího základu z objemu vodní zákon zvláštní právní úpravu neobsahuje. Jako vhodné řešení se jeví postup podle ustanovení § 15 vyhlášky, podle kterého „...objem odpadních vod vypuštěných po dobu poruchy měřidla nebo měřicího systému se odvodí z počtu hodin, po které nebylo měřidlo nebo měřicí systém v provozu, a z průměrného hodinového průtoku za období od počátku roku do vzniku poruchy. Nejsou-li tyto údaje k dispozici, odvodí se objem z údajů minulého roku...“. Situaci, kdy v důsledku přírodní katastrofy (dále uvažujeme zejména v průběhu povodně) nebude měřidlo či měřicí systém náležitě plnit svou funkci, tj. bude poškozen, zaplaven, odplaven atd., je nutné považovat za poruchu měřidla.
5. Jakkoliv způsob výpočtu poplatku v praxi zpravidla nečiní potíže, určité nejasnosti mohou naopak vyvstat v souvislosti s řešením otázky, **po jakou dobu má být dílčí základ z jednotlivého znečištění určován náhradním postupem.** Dikcí zákona lze odpovědět tak, že má jít výlučně o dobu, po kterou je provoz ČOV omezen nebo přerušen bezprostředně v důsledku přírodní katastrofy.
6. Stanovení **okamžiku počátku** tohoto období nebude komplikované, bude totiž dáno samotnou povodňovou událostí, což by mělo být reflektováno též záznamem v provozní evidenci ČOV (např. provozní deník ČOV či evidence podle § 89n odst. 1 vodního zákona).
7. **Okamžik konce** tohoto období bude nutné dovozovat opět z provozní evidence ČOV, přičemž významným vodítkem mohou být také informace uvedené ve výjimečném povolení, bylo-li vodoprávním úřadem vydáno. Z tohoto povolení, kterým se na přechodnou nezbytně nutnou dobu stanoví mírnější emisní limity, musí být zřejmé, jaká doba je podle vodoprávního úřadu nezbytná k obnovení plné funkčnosti čistírenských technologií ČOV a od kdy se ČOV vrací ke svému běžnému provozu, tzn. dodržování standardně stanovených emisních limitů.
8. Zároveň však platí, že vydání výjimečného povolení není podmínkou pro možnost uplatnění náhradního postupu pro účely určení poplatkové povinnosti.
9. Jinými slovy, konec režimu stanovení celkového množství jednotlivého znečištění náhradním postupem je nutné vázat buď na správní akt – tj. výjimečné povolení, nebo na zápis v provozní evidenci ČOV, a to podle toho, který z těchto dokumentů je k dispozici a nejlépe odpovídá skutečnosti (obnovení plné funkčnosti čistírenských technologií ČOV).

10. Krizový stav ve smyslu zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon), ve znění pozdějších předpisů, resp. jeho vyhlášení a ukončení či zrušení, nemusí přesně odpovídat skutečnosti na ČOV – praxe totiž ukázala, že krizový stav může skončit a ztráta či omezení funkčnosti ČOV v důsledku povodní (či jiné přírodní katastrofy) může z objektivních důvodů trvat i nadále. Stejně tak ale může nastat též situace opačná, kdy k obnovení plné funkčnosti čistírenských technologií ČOV dojde dříve, než je krizový stav ukončen či zrušen.

Jiné situace mimo běžný provoz

11. Za „jiné situace mimo běžný provoz“ se pro účely tohoto metodického pokynu považují zejména opravy, rekonstrukce, intenzifikace či havárie na ČOV, pokud mají vliv na proces čištění odpadních vod.
12. I zde, stejně jako u přírodní katastrofy, obecně platí, že poplatková povinnost znečišťovatele zůstává zachována, není-li dán některý z důvodů osvobození od poplatku.
13. Speciální úpravu dle § 89e odst. 4 vodního zákona není možné použít na jiné situace mimo běžný provoz, pokud nesouvisí s nezbytným obnovováním plné funkčnosti čistírenských procesů ČOV v důsledku předchozí přírodní katastrofy. Vodní zákon žádnou výjimku z poplatkové povinnosti za vypouštění odpadních vod do vod povrchových pro případ jiné situace mimo běžný provoz neupravuje.
14. To znamená, že po období trvání jiné situace mimo běžný provoz, i když je vydáno výjimečné povolení, **se platí poplatky na základě skutečně vypuštěného množství znečištění a objemu odpadních vod**, nikoliv poplatky podle předchozího období, kdy byla ČOV v řádném provozu.
15. Jelikož z hlediska poplatkové povinnosti je zcela na odpovědnosti provozovatele ČOV, v jaké kvalitě a množství odpadní vody vypouští, ochrana ekonomických zájmů poplatníka může být zajištěna například jím sjednaným pojištěním rizik z provozní činnosti, nikoliv však osvobozením od poplatků, které vodní zákon nepřipouští.

Společná pravidla pro výpočet poplatku za období přírodní katastrofy nebo jiné situace mimo běžný provoz

16. Podle § 89 vodního zákona je poplatníkem poplatku za vypouštění odpadních vod do vod povrchových ten, kdo vypouští odpadní vody do vod povrchových, a to bez ohledu na to, zda je držitelem povolení či nikoliv. Provozovatel ČOV odpovídá za skutečně vypuštěné množství a koncentraci znečištění vypouštěných odpadních vod.

17. Podle § 89f odst. 2 vodního zákona se při výpočtu poplatku za organické znečištění vypouštěných odpadních vod použije rozdílná sazba pro čištěné a nečištěné odpadní vody. To ostatně vyplývá též z přílohy 2 části B.2. vodního zákona.
18. Ustanovení § 89f odst. 3 vodního zákona považuje za **čištěné odpadní vody** (pro účely výpočtu poplatku) vody splňující hodnoty emisních standardů a není-li emisní standard pro některý z ukazatelů nařízením stanoven, pak hodnoty emisních limitů konkrétního ukazatele uvedené v povolení.
19. Z vymezení pojmu čištěné vody lze dovodit též definici **nečištěných odpadních vod** – půjde o odpadní vody, které uvedenému kritériu nevyhovují, tj. takové vody, které zmíněné emisní standardy nebo emisní limity nesplňují. V praxi se může jednat o odpadní vody, které procesem čištění na ČOV vůbec neprošly nebo prošly jen částečným čištěním, nebo o specifické případy vypouštění na základě výjimečného povolení, kterým bude vodoprávním úřadem po časově omezené období povoleno vypouštění s emisními limity převyšujícími emisní standardy.
20. Pro posouzení, zda se jedná o vypouštění nečištěných odpadních vod, není pro účely výpočtu poplatku za období přírodní katastrofy nebo jiné události mimo běžný provoz rozhodující existence výjimečného povolení, ale **faktický stav** (spočívající v překračování emisních standardů, respektive emisních limitů v důsledku této události).
21. **Poplatkovým obdobím je jeden kalendářní rok** (§ 89j vodního zákona). Stejně tak vyhodnocení dodržování emisních standardů je vázáno na odběry vzorků, které podle § 12 odst. 1 nařízení musejí být rovnoměrně rozloženy v průběhu celého kalendářního roku. Přípustné koncentrace „p“, které mohou být překročeny v povolené míře podle hodnot uvedených v příloze č. 5 k nařízení, se taktéž posuzují v období jednoho kalendářního roku.
22. Lze tedy učinit závěr, že za jedno poplatkové období uplatňuje poplatník pro jeden zdroj znečištění jedno poplatkové přiznání, ve kterém na základě vyhodnocení splnění hodnot emisních standardů, tj. po porovnání skutečně naměřených hodnot s hodnotami dle přílohy č. 1 nařízení (či případně s povolením k vypouštění odpadních vod) pro celé poplatkové období kvalifikuje odpadní vodu buďto jako čištěnou, nebo jako nečištěnou. O nečištěnou odpadní vodu se jedná tehdy, došlo-li v průběhu poplatkového období k překročení hodnot „p“ (v počtu vzorků dle přílohy č. 5 nařízení) nebo „m“. **Vodní zákon ani příslušné prováděcí předpisy neumožňují, aby pro účely výpočtu poplatku z jedné výpusti byly po část roku vypouštěny čištěné a po část roku nečištěné odpadní vody.**
23. Opačný výklad, tj. že ze stejné výpusti může být po část roku vypouštěna čištěná a po jinou část roku nečištěná odpadní voda, nejen že nemá oporu v zákoně, ale vedl by rovněž k nelogickému štěpení výpočtu poplatku během jednoho poplatkového období a k deformaci výsledné poplatkové zátěže poplatníka (při horší kvalitě vypouštěných odpadních vod by mohla být poplatková povinnost nižší), přičemž důsledkem by v některých případech mohlo být nedosažení samotného účelu poplatku.

24. Pro určení množství znečištění se postupem podle § 8 vyhlášky zohledňují výsledky rozborů ze všech odběrů vzorků oprávněné laboratoře a výsledky rozborů ze vzorků odebraných kontrolní laboratoří, ať již šlo v případě konkrétních vzorků o odpadní vody standardně čištěné (přinejmenším na hodnoty emisních standardů), nebo o odpadní vody dočasně nečištěné, např. v důsledku jiné situace mimo běžný provoz.
25. Omezení či přerušení provozu ČOV (např. v důsledku přírodní katastrofy či jiné situace mimo běžný provoz), stejně jako obnovení provozu, poplatník neprodleně oznamuje tuto skutečnost správci poplatku (§ 89n odst. 3 vodního zákona). Nedodržení této oznamovací povinnosti může být postiženo pokutou za nesplnění povinností nepeněžitě povahy ve smyslu § 247a odst. 1 písm. a) zákona č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů.

Výjimkové povolení

26. Na základě žádosti znečišťovatele může být vodoprávním úřadem dočasně povolen zvláštní režim vypouštění nečištěných odpadních vod do vod povrchových prostřednictvím **výjimkového povolení**. Výjimkové povolení by mělo být vydáno toliko na dobu nezbytně nutnou pro provedení potřebných zásahů, které povedou k obnovení plné funkčnosti čistírenských procesů ČOV.
27. Jak již bylo uvedeno výše, výjimkové povolení sice není konstitutivním aktem pro potřeby správy poplatku za vypouštění odpadních vod do vod povrchových, tzn. nezakládá žádná práva a povinnosti související se správou poplatku, může však být, jakožto vrchnostenský správní akt upravující poměry v dané věci, významným vodítkem pro správce poplatku při určování toho, jaká konkrétní nestandardní situace na ČOV nastala, jak dlouho trvala a jaká je nezbytná doba pro její odstranění.
28. Vodoprávní úřady by proto měly institut výjimkového povolení využívat zdrženlivě – slovy zákona „*ve výjimečných případech*“ a zejména by jej měly udělovat vždy pouze na nezbytně nutnou dobu a pokaždé v něm jasně definovat důvod jeho vydání.
29. Dojde-li pak výjimečně k souběhu hned několika příčin pro vydání výjimkového povolení, např. povodeň a zároveň jiná situace mimo běžný provoz (např. potřebná rekonstrukce nad rámec nezbytné obnovy po povodni), je nutné vydat pro každou tuto příčinu samostatné výjimkové povolení nebo alespoň v rámci jednoho povolení jasně oddělit jednotlivé důvody a dobu nezbytnou pro odstranění každého stavu v samostatných výrocích.

Závěr:

Jednou z funkcí poplatku, jakožto ekonomického nástroje ochrany životního prostředí, je motivovat znečišťovatele k provozování jeho činnosti tak, aby dopady jím vypouštěných odpadních vod měly co nejmenší vliv jak na kvalitu vody, tak na vodní a na vodu vázané

ekosystémy. Závěrem lze dodat, že tato funkce poplatku by měla být zachována také v případě, kdy dojde k přírodní katastrofě či nastane jiná situace mimo běžný provoz.